

Koldingbogen

- ÅRSTAL:** 1999
- FORFATTER:** K.E. Reddersen
- TITEL:** Galleri Langhoff i Kolding
- KORT RESUME:** Galleriets historie 1975-1993

Galleri Langhoff i Kolding

Af K. E. Reddersen

Hvis man som koldingenser skulle danne sig et indtryk af, hvad der i 1960'erne rørte sig indenfor billedkunsten, havde man som eneste mulighed at opsøge de udstillinger, Kolding Kunstforening tid efter anden lod afholde i det smukke gamle lokale i Koldinghus' vestfløj. Ellers var man på denne side Bæltet henvist til de større provinsbyers kunstgallerier, f. eks. i Århus og Odense.

1960'erne var jo særdeles turbulente år i kunsthistorisk henseende. Overalt boblede utallige provokationer op fra billedkunstnerens side. Lad tankerne gå tilbage til schweizeren Jean Tinguely, som chokerede det ganske land ved oppe på Louisiana at lade sin store maskine af en skulptur eksplodere i et sandt festfyrværkeri, der (uden at det var tilsigtet!) tog livet af den arme due, som var anbragt midt i mekanik-tingel-tangelet. Kulminationen og det, der huskes indtil i dag, var den happening, der fandt sted i slutningen af årtiet, da den unge, den gang ukendte Bjørn Nørgaard udførte sit poetiske mord på en udslidt hest en kold snevejrsdag som ypperstepræst, hjulpet af Lene Adler Petersen som korbærende nonne og Henning Christiansen med violin som den evige jøde.

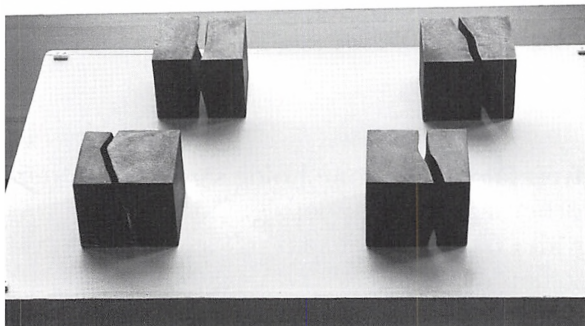
Men 1960'erne vil også huskes, fordi lagerforvalter Peter Rindal fra Kolding blev banerfører for en folkelig protest rettet mod kulturudfoldelsen, som ikke kunne forstås og i

hvert fald ikke kunne holde sig dér, hvor den førhen havde befundet sig: indenfor den forgyldte ramme på et søm på væggen i borgerskabets dagligstue.

Mens vi i Kolding kiggede på billeder oppe på ruinslottet, foregik der samtidig de særeste ting i disse 60'er.

Samtidig åbnede der imidlertid et galleri i Fredericia, hvor en tidligere militærmand, Rye Olsen, etablerede sig i midtbyen og viste samtidskunst så udmærket og varieret, at adskillige fra hele Trekantområdet lagde vejen forbi. Rye Olsen havde forståelsen for at skifte mellem kendte og etablerede og yngre og endnu knapt kendte billedkunstnere.

Men så – i 1972 – skulle Kolding endelig få sit eget kunstgalleri, idet den unge Jakob Feldballe etablerede sig i Fredericiagade med et par udstillingsrum i et mindre fritliggende hus, forlængst nedrevet, men beliggende dér, hvor etageejendommen Fredericiagade 10 nu er. Feldballes udstillingsrepertoire tiltrak straks et stort billedinteresseret publikum, også han forstod at veksle mellem det varme og det kolde, som sidenhen Knud W. Jensen udtrykte det om Louisianas udstillingspolitik i Jensens regi. Feldballe vekslede mellem så etablerede folk som Robert Jacobsen og cobrafolkene Egill Jacobsen og Carl Henning Pedersen over til nye, ukendte malere som billedhuggere, dersom de viste talent. Med en halv snes ud-

Rindals fjendebillede nr. 1 var billedhugger Peter Bonnén, over hvis kasser og æsker lagerforvalteren korsede sig. Figurerne her fra Bonnéns udstilling hos Langhoff i 1980. Foto: Peter Thastum.

stillinger om året, snart suppleret med talentfulde keramikere og glasmagere, fik Feldballe hurtigt et publikum fra hele landsdelen, og man tænker stadig tilbage til hans virksomhed, både i Fredericiagade og i de senere år i Jernbanegade 29.

Sådan stod det til med Koldings kunstliv, da man en dag i januar 1975 i Kolding Folkeblad kunne læse en notits, hvor det oplystes, at den forhenværende direktør i S. Winklers eftf. A/S, Aage Langhoff, sammen med hustruen Mip havde planer om at indrette et kunstgalleri i Kolding. Det var unægtelig en noget overraskende nyhed.

Den kendte konfektionsfabrik havde en længere årrække været en af byens kendte virksomheder og havde med held udbygget foretagsomheden, bl.a. med omfattende eksport af konfektion til tropebrug. I virksomheden var Langhoff så at sige vokset op helt fra

1952, steget støt i graderne som disponent, derefter som prokurist for endelig i 1956 at afløse Thorning Petersen på direktørstolen. Winkler i Kolding blev drevet fra ejendommen i Ålegården (hvor bygningerne senere kom til at huse både Skole- og Idrætsforvaltning samt Teknisk Forvaltning) indtil 1970, hvor virksomheden flyttede ud til større lokaler på Tietgensvej (del af nuværende Teknisk Skole).

Uheldigvis blev den danske tekstilbranche først i 1970erne udsat for stærk udenlandsk konkurrence, og mange steder i landet indledtes lukninger, i hvert fald indskrænkninger. Også for Winklers eftf. gik det tungere med omsætningen på eksportmarkederne, og da tilmed et bekneb for de rigtige råvarer indtraf, besluttedes det i 1974 at nedlægge Koldingafdelingen og at videreføre alene fra firmaets hovedsæde i Ry ved Silkeborg. Flytte med til Ry eller påbegynde en helt ny tilværelse her i Kolding? Det var ægteparrets overvejelser dengang i 1974. Det blev Kolding, som vandt, oven i købet med en plan om at drive gallerivirksomhed i den by, hvor man havde så mange kontakter ikke mindst til store dele af erhvervslivet på egnen, opbygget gennem 25 år.

I et senere interview i Folkebladet, bragt i 1984, spurgte journalisten Orla Nielsen gallerijeren om, hvad hans forudsætninger havde været på det tidspunkt, hvor valget blev truffet i 1974. Langhoff fortalte om barndomshjemmet i købmandsfamilien i Nyborg og om begge forældres store interesse for Fynboerne i en sådan grad, at deres billeder hang i flere rækker i hjemmets stuer. Men ellers? Åh nej.

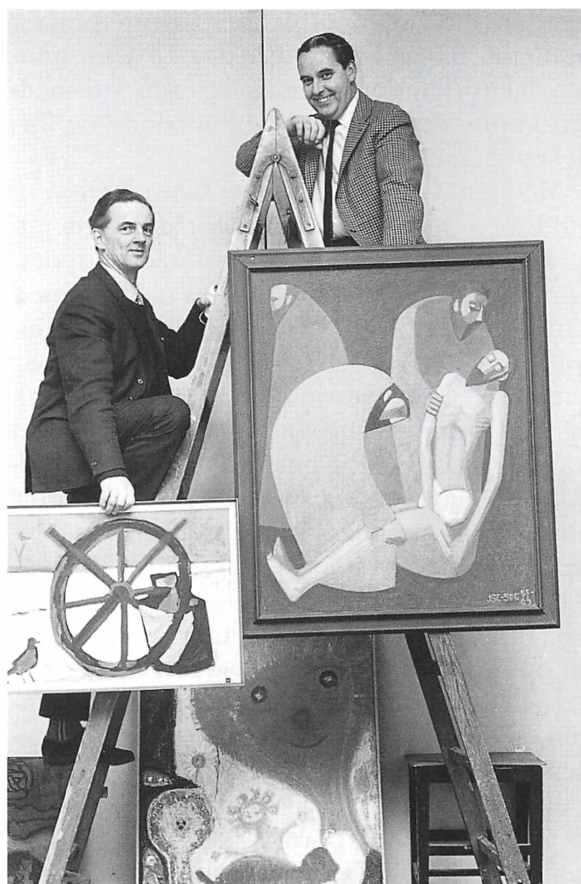
Langhoff begyndte en handelsuddannelse og kom derefter ind i tekstilbranchen uden at vide, hvorledes den nutidige kunst udfoldede sig. Eksistensen heraf dukkede først op, da han hos ildsjælen, den dynamiske fabrikant (senere museumsstifter i Herning) Aage Damgaard, i dennes nyopførte virksomhed blev konfronteret med de store rumudsmykninger, Damgaard havde ladet lave, først og fremmest ved at lade maleren Poul Gadegaard få frit spil i fabriksrummene. Blandt Damgaards mange kunstner venner var også billedhuggeren Robert Jacobsen – fra 60ernes slutning med fast bopæl i Tågelund ved Egtved. Altsammen var det med til at sætte spor hos Langhoff, som i en periode i 60erne var indtrådt i bestyrelsen for Kolding Kunstforening og desuden deltog i en af Koldings mange kunstcirkler.

Interviewet sluttede med, at Langhoff erindrede de 10 år tidligere, hvor skiftet til galleri, til kunstformidlingsvirksomhed ikke føltes som værende særlig ejendommeligt. Hobbyen blev blot gjort til levevej.

I kredsen af kunstinteresserede her i byen var der nok en del skepsis, da nyheden stod at læse i lokalavisen. Jakob Feldballe var jo som før omtalt godt etableret og drev sit galleri yderst fornuftigt. Kunne der virkelig trives endnu et galleri i denne by?

Der er intet, som tyder på, at Aage Langhoff søgte nøjere råd og dåd inden for branchen, men der er næppe tvivl om, at Damgaard med sin vante ildhu og optimisme har bifaldet. Udslagsgivende har det vel været, at Langhoffs kontaktflader især indenfor erhvervskredse var mange og veludbyggede.

Men ét var beslutningen. Hvor skulle man

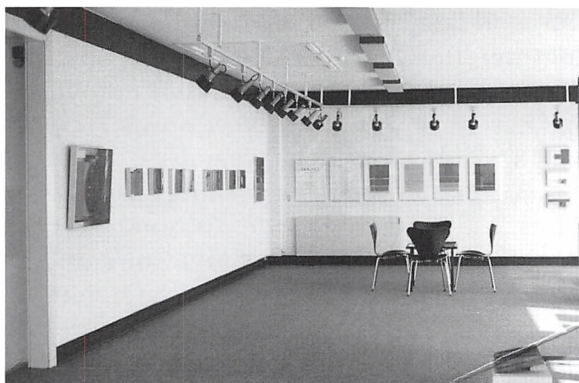
Kolding Kunstforening udstillede i april 1966 i salen på Koldinghus. Formanden, arkitekt Poul Johansen til venstre i særd med ophængning hjulpet af Aage Langhoff. Foto: Peter Thastum.

etablere sig? Efter nogen søgen faldt øjnene på selve Banegårdspladsen, hvor der på bryggeriet Slotsmøllens område lå en selvstændig bygning, hvor der tidligere bl.a. havde været cykelforretning. Seks store vinduesfag ud mod

pladsen, indgang midtfor, men iøvrigt tomt og uudlejet. Slotsmøllens direktør Ib Christiansen var forhandlingsvenlig, og som kunstgalleri kunne der opnås et langtløbende og fordelagtigt lejemål.

Med god hjælp fra Mip og Aages nære ven, guldsmed Bent Gabrielsen, blev lokalerne piftet op, så alle spor af cykelværksted slettedes. Fortil udstillingsrum med lys fra pladsen med Chresten Berg, vendt mod alle byens gæster, som steg af toget her i staden. Bagtil, et par trin nede, god plads til kontor med håndvask og den uundværlige kaffemaskine og dertil fornøden plads for lagerrum til galleriets udvalg af billeder og genstande. Vægge og lofter blev shinet op og langs loftet opsattes et gennemgående bånd som galleriliste for ophæng. Væg til væg tæpper, som dækkede det gamle cementgulv med pletterne af cykelolie. For en optimal udnyttelse udformede Gabrielsen dels en spansk væg, der skærmede for indgangen og tjente som opslagstavle for den indtrædende gæst. Dels – til forevisning af større billeder, nogle staffelier af stål. Disse matchede så med tilsvarende borde i sort plade på stålrammer sammen med Arne Jacobsen-stole. Endelig det for ethvert galleri så nødvendigt mangeskuffemøbel til grafiske blade samt supplerende kunstlys i form af indstillelige spots i loftet.

Over døren på facaden mod pladsen opsattes galleriets bomærke, det som også prydede brevpapir og indbydelser fremefter. Galleri Langhoff, sidste ord i håndskrift i sort felt, forlænget i sorte striber. Udkastet hertil blev en sen aften undfanget af vennen, maleren Arne L. Hansen, derefter færdiggjort af Henning

Galleriets udstillingslokale. Billedet er fra 1980'erne og viser en udstilling af Arne L. Hansen, en af galleriets trofaste udstillere. Nederst galleriet på Banegårdspladsen fra 1975 til 1992. Billedet er fra efteråret 1989 efter pladsens istandsættelse. Karl Aage Rigets skulptur på fortovet.

Guld, tidligere reklamechef på LEGO, på daværende tidspunkt med egen virksomhed – Guld Marketing – i Kolding. Som ven af familien stod Guld fremover for lay-outs til galleriets indbydelser.

Endelig kunne en premiere forberedes. Det skulle være for fulde sejl med et bredt udsnit

af nutidig dansk kunst, både i olie, oliekridt, serigrafik og skulptur samt keramiske arbejder, men ialt ikke kolliderende med, hvad Feldballe galleri havde fremført. Udstillerne var såvel etablerede kunstnere, Robert Jacobsen (billeder), Richard Mortensen og keramikeren Christian Poulsen som den noget yngre kreds af malere, Frede Christoffersen, Henning Damgaard-Sørensen, Arne L. Hansen, Poul Agger og Albert Bertelsen fra Vejle. Børge Jørgensen var repræsenteret med to skulpturer i stål, Jeppe Hagedorn-Olsen med keramiske relieffer.

I alt var der på premieredagen, den 25. januar 1975, udstillet godt og vel 50 arbejder, hovedsagelig indkøbt til lejligheden af ægteparret inden udstillingen åbnede, hvilket var noget usædvanligt for gallerivirksomhed her til lands og da også første og sidste gang. En stor, flot udstyret indbydelse (sølvbogstaver på sort papir) med et løst indlagt linoleumssnit, signeret af Freddie Dybris var udsendt i 50 eksemplarer til alle, som kunne antages at være potentielle kunder eller interesserede i det ny galleri.

Da dagen oprandt, indfandt der sig i løbet af de to åbningstimer over 250 gæster. Det forberedte traktement i form af pindemadder samt rødvin og fadøl (Slotsmøllen, naturligvis) ad libitum blev fortæret og nedsvælget rub og stub. Men allerede på denne korte åbningsdag bredte de små røde mærkater ved billederne sig, og da galleriets dør lukkede for tre ugers aktivitet hver dag (søndag/mandag undtagne), var alt udstillet så at sige solgt. De udlagte penge var hjemme. Tilsyneladende kunne mere end ét galleri trives i denne by.

Langhoffs udstillingsprogram for kalenderåret var i øvrigt opbygget således, at der blev en fast tradition for en påske-, en sommer- og en juleudstilling. Disse faste foretagender blev i al væsentlighed baseret på mindre arbejder til overkommelige priser, rettet mod et bredt publikum, mod de mange kunstcirkler og mod firmakunstforeninger. Mestendels i form af papirarbejder, enten det var originaler (akvarel, tusch, blyant, kul osv.) eller grafiske stykker (træsnit, kobberstik, litografi eller serigrafik). Efterhånden rådede galleriet selv over størsteparten at dette udbud, idet der med tiden opbyggedes en større samling, og skuffemøblets mange hylder blev fyldt op.

Udover disse faste, blandede udstillinger var programmet at afholde 2-3 særudstillinger både i forårets løb og i efterårssæsonen. På årsbasis blev det omkring en halv snes udstillinger, hver af 2-3 ugers varighed. Hertil skal lægges tid til forberedelse, til ophængning og til efterarbejde i form af nedtagning, oprydning, indpakning, forsendelser og afregning til køber og til kunstnere, hvilket alt lagt sammen gav ægteparret fulde hænder hele året rundt. Og mere til, for også kundebesøg, udsmykningsopgaver, møder og beværtning af besøgende samt – ikke at forglemme – tilrejsende billedkunstnere med hvem udstillinger skulle planlægges, kunne være tidsrøvende omend såre livfuldt. Her spillede privatboligen, Kobbelhaven 16, en væsentlig rolle. Tidligt og silde, sommetider med overnattende gæster, var Kobbelhaven, som ubetinget var Mip Langhoffs domæne, rammen om glade sammenkomster. Langt de fleste af galleriets mange kunstnere har i tidens løb haft deres

gang i huset, alle med veludviklede sanser for både fast og flydende, enten det var før forbedelse til næste dags finpudsning inden åbning, eller det var i fryd over en velbesøgt premiere eller et godt salg med røde mærker ved billederne.

Ved denne redegørelse for galleriets virksomhed og for den store arbejdsindsats, der lå på både Mip og Aage Langhoff i de år, så skal det også med i billedet, at galleriet allerede fra de første år fik stor hjælp af Kühn, stedets uundværlige altnuligmand.

Freddy Kühn var af Langhoff ansat hos Winkler og havde i en årrække arbejdet der som pressesvend, men pensioneret i forbindelse med firmaets ophør. Nu blev Kühn inddraget i Langhoffs galleri, og der fandt han en ganske anden og vel nok mere alsidig arbejdsplads, som han beholdt lige til galleriets lukning. Uvurderlig for Mip og Aage og delta-gende i alt. Med at hænge op, tage ned, rydde op, male podier, indramme og levere solgte arbejder til kunder, altid til stede (lidt i baggrunden) og efterhånden kendt og skattet af samtlige gæster og kunstnere.

For nu at give et billede af galleriets virke og alsidighed, vil det være nyttigt at gennemgå hele det første års udstillingsrepertoire, som det forløb fra premiereudstillingen, der lukkede den 19. februar 1975 til og med den udstilling, der afholdtes på etårsfødselsdagen i januar året efter.

22. februar – 15. marts:

Karl Aage Riget, den glade, humørfyldte maler, som der står at læse i den trefoldede ind-

bydelse, vedlagt en flot gengivelse i farver af et serigrafisk arbejde. Udstillingen omfattede knapt 30 større tryk samt en mappe med 5 signerede, nummererede blade.

20. marts – 15. april:

Jeppe Hagedorn-Olsen, som ifølge indbydelsen (bilagt et signeret tryk lavet til lejligheden), netop havde fuldført arbejdet med en række nye relieffer og fade i bemalet keramik.

18. april – 11. maj:

Preben Hornung, som hermed – såvidt jeg er orienteret – for første gang vist her i Kolding i en større sammenhæng. Ialt 33 større og mindre arbejder, fra olie billeder til pasteller og tuschtegninger. Mange under en fælles titel "Fra teater rummet", hvilket refererede til Hornungs just afsluttede arbejde med scenografi for Det Kgl. Teater. En aldeles mageløs udstilling, desværre præget af, at Hornung selv, alvorligt syg, var hospitalsindlagt og derfor fraværende under hele udstillingens forløb. Den unge og den gang endnu helt ukendte maler Peter Brandes introducerede i skrift Hornung og nævnte bl.a., at "hans uhyre følsomme penselstrøg, som kalligrafisk efterlader en linie som sammenfattes til fyldigere tætte streger, der mødes i en form, og disse strøg er forløb, som vore øjne og sanser følger i deres rytmiske dans. Linierne bliver ekko fra formenes toner, og farven genfødes i billederne". Og det kunne Brandes meget vel indse og sanse, så sandt som han, netop hjemvendt fra et års ophold hos maleren Pierre Alechinsky i Belgien som dennes medarbejder havde indviet Hornung i belgierens raffine-

Galleriets smukke udstillingslokale. Fra Preben Hornungs første udstilling i april 1975.

rede brug af penselstrøget, påføring af japan-papir, på hvilket penslen atter satte aftryk på meget original og suveræn måde. Kun få den gang vidste, at Hornungs billeder "Fra teater-rummet", første gang vist hos Langhoff, var udført med Alechinsky/Brandes-teknikken. Gudskelov overlevede Hornung sin store hjer-teoperation, og udstillingen blev en stor og meget omtalt begivenhed.

15. maj – 28. maj:

Anne-Marie Brauge og Gunnar Saietz. Maler-ægtepar, hun fransk og han dansk. Brauge vi-ste fortrinsvis gouacher, eventyragtige, mens Saietz' olie-billeder, mest landskaber, pegede mod det nysurrelle. Begge fik i det 6-siders billedkatalog en smuk omtale af forfatteren Virtus Schade.

29. maj – 15. juni:

Vibeke Alfelt og Lars Åkirke. Igen et malerægtepar, begge med ekspressionistiske arbejder, såvel maleri som akvareller og serigrafier. Vibeke Alfelt havde til udstillingen lavet et linoleumssnit til bare 100 kroner (som Jyllandsposten skrev).

18. juni – 1. august:

Sommerudstilling, en blandet udstilling fortrinsvis med grafik af bl.a. Jorn, Appel, Miro o.a. med særlig henblik på turistbesøg.

Terminsplanen antyder, at ægteparret har undt sig en tiltrængt lille ferie, i hvert fald var næste aktivitet berammet til 31. august med et forløb på kun en uge. Denne gang ikke for egen vindings skyld, men til benefice for Børnehjælpsdagene i Kolding, afholdt af Sct. Georgs Gilderne. Udstillingsplakat af Kolding-kunstneren Hans August Andersen og – med samme motiv – 25 eksemplarer af signerede og nummererede særtryk til salg under udstillingen, der alene var værker af en række af byens glade amatører, mest kendte ansigter. Alle arbejder bortauktioneredes den sidste udstillingsdag med megen verve og med udfoldelse af stor lystighed af advokat Mogens Skjøde Knudsen. Alle bød livligt, og publikum strømmede til (Nilo i Folkebladet). Så til efterårs-sæsonen:

9. september – 25. september:

Hanne Mailand, Inge Lise Westman og Hans Helge Nielsen udstillede. Alle tre unge og talentfulde malere med tilknytning til Bornholm. Hanne var tilmed født og opvokset i Kolding.

27. september – 14. oktober:

Jens Peter Helge Hansen, som sin unge alder til trods – han var nylig fyldt 32 år – allerede var en etableret maler, medlem af Koloristerne (hvad han er endnu) med salg til både Kobberstiksamlingen og Ny Carlsbergfonden. Hansen med de mange fornavne viste oliekriddt på papir og olie billeder, ialt knapt 30 arbejder, alle med de for ham karakteristiske kriblekrablerier af alskens dyr, utrolig godt udnyttet i kompositionen over hele billedfladen. Og fulgt på vej af Hornungs skriftlige lykønsning, hvor den etablerede og erfarne ytrede, at Jens Peter Helge Hansens billedverden er stærkt personlig og derfor spås et snarligt fulmodent og rigt billedsprog. Og det kom jo til at passe.

16. oktober – 7. november:

Lars Bo. En separat udstilling med ca 35 nye og ældre raderinger samt en portefolie "Le rêve de Jean Valjean" fra Victor Hugos "Le Miserables". Dette bogværk i 150 nummererede og signerede eksemplarer indeholdende 8 raderinger. Men om Lars Bo senere.

29. november – 13. december:

Noget ret usædvanligt denne gang. Jytte Brandt-Pedersen, Vibeke Høgsbro Sander, Jonna Thomsen, Elsebeth Plate Vedel og Synnøve Vedel. Altså en gruppe, alle vævere og alle med tilknytning til Kolding, alle fem vidende forskellige former for billedtæpper.

15. december – 22. december:

Så blev det tid for juleudstilling med masser

af små julegaveideer, fortrinsvis papir og fra egne skuffer.

Endelig kunne der blive plads for en tiltrængt ferie i Kobbeltønder, hvorfra nytårshilsen til galleriets kunder udsendtes: serigrafier i 150 eksemplarer af Ib Geertsen, han der samme år havde fået sine to store mobiler op-
hængt inden for hovedindgangen til det nylig ibrugtagne sygehus.

24. januar – 14. februar:

1976 – årets første udstilling, 1-års fødselsdagen, som skulle fejres med maner. Det blev med James Coignard, som var skaffet her til landet ved samarbejde med Galerie Saint-Germain i Paris. Coignard for første gang for et dansk publikum. Dels med en speciel litografi her til udstillingen (75 eksemplarer), dels med lithos, collager og efterkolorede raderinger. Ringe omsætning, men megen prestige. Om Coignard kan senere læses.

Det var så en minutiøs gennemgang af første udstillingsår og terminerne. Betragt dem blot – det kan i hver fald gøre nærværende skribent forpustet. Kun få dages interval, så man knapt fatter, at der blev fornøden tid til nedtagning, ny ophængning og alle øvrige arbejdsopgaver. Det var ikke just driverliv at have kunstgalleri. Ud af gennemgangen kan også aflæses Langhoffs udstillingspolitik. Hvad man ville lægge navn til, hvad man gættede havde interesse, men jo også en sondering af, hvad der var eller kunne blive salgbart.

Først og fremmest de "tunge drenge". Folk som Asger Jorn, Robert Jacobsen, Richard Mortensen – disse almen kendte, agtede og

Lars Bo og Aage Langhoff fotograferet i 1983. Foto: Hans-Chr. Gabelgaard.

etablerede. Oftest dog med grafiske arbejder, passende for publikums pengepung.

Dernæst et udsnit af det, man kunne kalde trenden for det normale kunstpublikum. Arne L. Hansen, Damgaard-Sørensen, Poul Agger, Bent Karl Jacobsen og flere med dem som f. eks. billedhuggeren Børge Jørgensen. Allesammen folk enten i eller på vej ind i de

etablerede cirkler, Grønningen ikke mindst. De var allerede ret kendte, de sås tit og vidt om i landet, og de kunne sælges.

Galleri Langhoff skal roses for, at det samtidig kunne åbne døren og give plads for unge, endnu ret ukendte for offentligheden, men med egenart og kvalitet. Det gælder en maler som J. P. H. Hansen. Før dennes første udstilling på Banegårdspladsen i 1975 havde han næppe været at finde udenfor København. Det samme gælder Peter Brandes, som endnu ganske ung og ukendt, vistes i galleriet i 1976. Og da Langhoff allerede det første år ryddede sine vægge for tre unge, ubeskrevne blade – de tre bornholmere i september 1975 – var det næppe med mulighed for røde mærkater under billederne, omend den ene, Hanne Maimland, kunne vække nogen opmærksomhed p.g.a. sin tilknytning til Kolding.

Ukendte for den danske offentlighed kunne også inviteres som udstillere hos Langhoff, der her ses i samtale med den tyske kunstfotograf Heidesberger under dennes udstilling i 1977. Foto: N. Lisberg.

Karakteristisk er det også, at Langhoff så hurtigt opnår kontakt med Preben Hornung, som bestemt heller ikke i 1975 var let at bevæge for noget galleri, og får dennes tilsagn om en så markant udstilling som den første i 1975. Fra 1975 indledtes et samarbejde gennem hele galleriets levetid, som udløste tre store separatudstillinger af Hornung her i byen plus, at man hele tiden rådede over diverse småarbejder – grafiske blade og vidunderlige små tuschtegninger – miniaturer, som Hornung i sine senere år havde udviklet helt suverænt. Small and beautiful. Alle de tre udstillinger gav os her i Kolding en billedoplevelse af de sjældnere, og de gav i hvert fald ikke galleriet røde tal i regnskabsbogen.

Endelig skal Lars Bo nævnes helt specielt. Oprindelig Lars Bo Jørgensen, født i Kolding i 1924, men opvokset i København, hvortil familien flyttede, da drengen var 3 år. Efter uddannelse bl.a. på Rostrup Boyesens malerskole indledtes et omfattende rejseliv just efter 2. verdenskrigs ophør, indtil Lars Bo havnede i Paris, hvor han blev, giftede sig og etablerede sig som billedkunstner.

Som kendt og respekteret tegner, grafiker og illustrator i Frankrig dukker han op hos Langhoff allerede i dennes første galleriår, og her forbliver han gennem samtlige 19 år som en fast bestanddel af udstillingslivet på Banegårdspladsen, foruden at han blev en nær ven af huset. Så meget, at Langhoff så at sige blev generalagenturet for Lars Bos produktion i Danmark og repræsenterede ham tit og ofte, f. eks. når Bo skulle udstille som medlem af Grønningen på denne sammenslutnings årlige udstillinger på Charlottenborg.

Lars Bo sammen med ægteparret Langhoff. Billedet er fra præsentationen af serien "Rejsekammeraten" i 1983. Foto: Hans-Chr. Gabelgaard.

Via Langhoff blev Lars Bos tegnekunst og hele hans fantasifulde billedverden kendt og spredt ud ikke alene her på vor egn, men over det ganske land. Inden deres samarbejde ind-

ledtes, havde pariseren Lars Bo kun sjældent optrådt her i landet, bortset fra den årlige Grønningen-begivenhed, hvor Bo tit druknede blandt kollegaernes kæmpelærreder,

mest ved formidling gennem kunstforeninger som f.eks. Fyns Stifts, Haderslevs, Åbenrås og Kolding Kunstforening. Perioden fra 70erne og 80erne og samarbejdet bragte følgende kendte serier frem i projektørlyset: Snedronningen fra 1975, Den Lille Havfrue fra 1977, Blakes Testamente fra 1981 og Rejsekammeraten fra 1983 for blot at nævne de vigtigste. Heraf blev Havfruen og Rejsekammeraten først åbnet på H. C. Andersenmuseet i Odense, dagen efter i galleriet her. Blakes Testamente præsenteres i Kolding, hvor 200 gæster indfandt sig og kunne påhøre kgl. skuespiller Erik Mørk læse den engelske digter (og maler!) William Blake på originalsproget. En stor oplevelse for koldingenserne. På lignende vis formåede Birgitte Federspiel at fængsle de fremmødte ved at læse H. C. Andersens eventyr, da Lars Bos serie om Rejsekammeraten blev præsenteret i 1983. Á propos denne sidste mappe, så udkom tekst og billeder som bog på Carlsens forlag, idet 5 eksemplarer af bogen blev ekstraordinært udført med nummerering og signatur hos bogbindermester Ole Olsen, København, i hellæder. Jo – Lars Bo blev et kendt navn og populær i vide kredse udover landet og var galleriets ankermand og sikre trumfkort gennem alle årene.

Tilbage til emnet om galleriets udstillingspolitik fra 1975 og frem. Hvad sås på væggene udover den faste stab som ovenfor beskrevet? Her skal det først nævnes, at Langhoff gennem Lars Bo havde fået god kontakt med Bos forlægger i Paris, Jacques Frapier og gallerierne Saint-Germain og Des Peintre Graveurs. Gennem disse kanaler lykkedes det ikke alene at vise den franske billedkunstner James Coig-

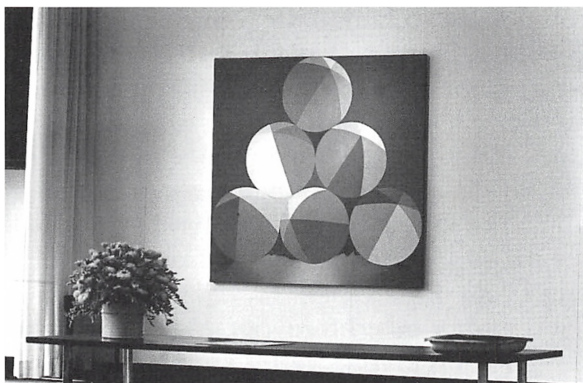
nard på galleriets 1-års fødselsdag, men yderligere nogle år efter i 1978 en aldeles omfattende og for de mange besøgende en temmelig utraditionel udstilling betitlet "Franske Mestre". Her sås i Kolding ingen ringere end Toulouse-Lautrec, Matisse, Van Dongen, Vlaminck, Rouault, Maillol, Monet og Bonnard. Det var i sandhed et fremmøde af franske mestre, omend det af gode grunde udelukkende bestod af papirarbejder, nogle signerede, andre uden signatur, atter andre signeret "på stenen". Med et pænt salg til følge oven i købet.

Sluttelig skal omtales, at to italienske kunstnere, Pietro Dorazio og Guisepppe Santomaso, den første med slægtsskab til op-art, den sidstnævnte som nonfigurativ kunstner med en billedverden og en præcision, der kan minde om Richard Mortensen og Robert Jacobsen. De to italienere blev udstillet nogenlunde samtidigt.

Af Mip Langhoffs dagbøger, som nøje blev ført dag for dag gennem alle galleriårene, og som derfor har været et fundament for denne redegørelse, fremgår det, at man allerede i 1977 havde udstillet Per Arnoldi, der nogle år forinden havde hængt på Feldeballes vægge. Dengang viste Arnoldi udelukkende store papirformater i oliekridt og de tre bekendte farver med hans på det tidspunkt foretrukne motiver: stokken, bowleren og bolden, hvis indbyrdes samspil blev varieret i et utal af kombinationer.

Samme år udstillede Preben Hornung påny, denne gang også med hovedvægt på oliebilder, bl.a. de kendte atelierbilleder. Nu var Hornung rask og i fin form. Det er fra denne åbning mit kendskab til maleren stammer – min kone og jeg var inviteret sammen med

Per Arnoldi på væggene i 1977. Foto: Peter Thastum.

Ena og Preben ude i Kobbelskoven. Hertil knytter sig en lille historie: I løbet af en ualmindelig hyggelig aften blev det åbenbart, at vi, som skulle til London nogle dage efter, ville være der just på samme tid som ægteparret Hornung. Hver for sig havde vi vore planer, men vidste om hinandens hoteller, hvorfor det blev muligt den sidste aften at indbyde Hornungs til spisning på den traditionsrige østersbar i Swallow Street nær Piccadilly. Et sted med utrolig atmosfære med østers i overstørrelse, marmordiske og ophængte damaskhåndklæder i legemsstørrelse under disken til aftørring af vådt fra hænder og mundvige. Nu skulle vi udveksle alt om London og indtrykkene. Jeg startede i sædvanligt højt gear og remsede op om vore forsøg på at sluge hele det engelske kunstliv – British Museum, Tate Gallery osv. Endelig færdig så jeg på Hornung – hvad har I så set herovre? Hvortil Ena svarede, at Preben såmænd i samtlige de tre dage havde siddet foran et par billeder af den engelske maler Joseph Turner, et par af de se-

ner billeder fra 1830'erne! Ikke andet! Men de havde så også gjort et så stærkt indtryk, at der et halvt års tid senere i Hornungs produktion dukkede en række lærreder op, meget smukke, betitlet "Fra Turners verden". Basta. Denne lille tildragelse fortalt for at vise forskellen på den seriøse billedkunstner med sin absolutte fordybelse og så beskueren med sin overfladiskhed og forslugenhed. Som et kuriosum om Hornung kan det oplyses, at han efter at have fået vor indbydelse til østersspisning minsandten havde taget telefonisk kontakt med Langhoff, idet han ville forhøre sig nøjere om ham der Reddersen, og om han nu også havde råd til at slå ud med armene, eller om Hornung selv skulle medtage valutarisk reserve. Aage kunne berolige maleren. Men – mage til hensynsfuldhed! Fintfølende, hensynsfuld, alvorlig i sin metier, i koncentreret fordybelse og bogstavelig kæmpende for udvikling i sine billeder. En lille minderune om dette dejlige menneske.

Men tilbage til galleriet. I 1980 udstillede man billeder af Bent Holstein og – i modspil hertil – var gulvet optaget af flere grupper skulpturer af Peter Bonnén. Denne udstiller skal lige bemærkes, han som i hele sin tid som kunstner har kredset alene om klodser af svejste jernplader, enkle former, lave eller slanke, men altid disse æsker, dåser, kasser eller søjler med småsvaj i overfladerne. Oftest i grupper, altid i dialog som det er hans formsprog. Det var denne Peter Bonnén, som allermest forargede lagerforvalteren fra Kolding under kunstfonddebatten i 1965/66. Og det foto, der mere end andre billeder af protestbevægelsens bannerfører Peter Rindal kom til at

Gudrun Pagter fotograferet i forbindelse med en udstilling af vævede tæpper i november 1990. Nogle år senere selv galleriejer i Adelgade sammen med ægtefællen. Foto: Peter Thastum.

ledsage presseomtalerne, var et billede af Rindal med hånd under kind og med sorgfuld, bekymret mine. Stirrende ned på en gruppe metalkasser af – Peter Bonnén. Lagerforvalterens udtryk er ikke til at tage fejl af: “For er dette her kunst, så Vorherre bevares –”

Nogle gange kunne det ske, at det lille galleri lagde hus til mere utraditionelle udstillinger eller foretagsomhed. Børnehjælpsdage med kendte koldingborgeres produkter er der allerede fortalt om. En anden, ganske særegen udstilling var af dværgtræer, de såkaldte Bonsai (bon betyder potte og sai at plante, begge ord fra kinesisk) er den japanske kunst at dyrke smukke træer som dværge i små pletter. Og det forekom Langhoff morsomt at præsentere denne sære hobby for Koldings borgere. I 1983 tog han kontakt til en planteskolejer i Ølstykke, gartner Esben Ja-

cobsen, der var bonsaiavler om en hals. Herfra ankom så henved 40 planter. Det ældste over 30 år gammel, det sjældneste et tempeltræ, men alle i originale bon's og alle under en bajers højde. Stående på podier i hele galleriet var disse små krøblinge genstand for stor opmærksomhed, og galleriet havde trods priser på op til 1000 kroner et ikke ubetydeligt salg.

En anden gang, forøvrigt på 10-års dagen for galleriets åbning, fandt en blandet udstilling sted med særlig islæt af galleriets mest trofaste udstiller, Arne L. Hansen. I parentes bemærker jeg mig, at samme Hansen i en telefonsamtale havde forbløffet sin gallerist ved at fortælle ham, at der var 40 (!) oliebilleder på vej til den kommende udstilling. Det viste sig nu at være miniaturer, meget små endda – Skagens himmel og hav malet på små bræddestykker, som sagtens kunne være på væggene. De blev ophængt og solgt – allesammen. Angående det mere usædvanlige sås på samme udstilling også i et par montrer en række smukke, håndsmedede knive, dejligt håndværk gjort af museumsinspektør Henrik Vensild fra Bornholm. Med skafter af bøffelhorn, ben og rosentræ i skeder af præget læder. Også knivene gik som varmt brød.

En beskrivelse af udstillingsvirket i 80erne må også omfatte keramikken, som hidtil kun havde været vist i form af de fade og relieffer, udført af Hagedorn-Olsen som tidligere omtalt. Nogle andre keramikere, nok så væsentlige, skal her nævnes: Tove Anderberg, Bo Kristiansen og Malene Müllertz. De to sidstnævnte fik en fin udstilling en enkelt gang og begge solgte bl.a. til Kunstmuseet Trapholt,

som var i færd med at opbygge sin store keramiksamling. Hvad Tove Anderberg angår, kan det formentlig hævdes, at hun blev kendt og anerkendt i forbindelse med, at Langhoff præsenterede hende. Ikke færre end fem gange fra debuten i 1981 og helt frem til galleriets lukning i 1993, har Anderbergs skåle, fade og krukker været udstillet hos Langhoff og alle, bortset fra den sidste, som separatudstillinger.

At galleriet her har gjort Tove Anderberg til et kendt navn i Danmark, kan måske dokumenteres ved at citere den ellers utrolig godt orienterede journalist Jonna Dwinger for i en artikel i Politiken af 8. november 1983, altså skrevet efter Langhoffs første to Anderbergudstillinger. Dwinger indleder en omtale i forbindelse med, at Kunstindustrimuseet i København havde arrangeret en lille netudstilling Anderberg med følgende ord: "uanmeldt og overraskende præsenterer museet os for en ny, en ung keramikker fra Vendsyssel, som hedder Tove Anderberg, og som vi indtil dette øjeblik kun har mødt sporadisk her i hovedstaden" – artiklen fortsætter med at rose hendes gryende talent og med at spå den unge autodidakte vendelbo en kommende plads på toppen af dansk keramik. Det havde Aage og Mip samt vi andre her i Kolding forlængst kunnet se.

I sammenhængen kan det forresten fortælles, at også andre før Dwinger havde haft øjnene åbne. Allerede i 1982, hvor Galleri Langhoff deltog for første og eneste gang i en messe, arrangeret af Gallerisammenslutningen. Den fandt sted på Charlottenborg i København. Ved lejligheden viste Koldinggalleriet foruden de to "faste", Arne L. Hansen og

Lars Bo, Tove Anderberg. I løbet af denne udstilling oplevedes et helt særligt besøg, endda med efterfølgende salg, idet Dronning Ingrid besøgte standen, beså Toves keramik og, som det stod at læse i lokalpressen her, "faldt pladask for Anderbergs druer" i stentøj. Så da galleriet i 1987 gentog succes'en og arrangerede en stor udstilling af vendelbo-pigens seneste arbejder i forbindelse med "Keramik i Kolding", standsede Dronningens bil foran indgangsdøren en af de første dage. Denne gang traf Dronning Ingrid den unge keramikker, af hvem hun atter sikrede sig et par ting og forresten traf aftale om et kommende besøg i Toves værksted oppe i det jydsk.

Dronning Ingrid på besøg i galleriet i samtale med Tove Anderberg. Maj 1987. Foto Peter Thastum.

Galleri Langhoff med deres stand på Charlottenborg i 1982. Tove Anderbergs krusker på podier, Lars Bo på væggen. I baggrunden ses Mip Langhoff.

Så meget om keramikere hos Langhoff. Nu skal en anden galleri-aktivitet nævnes. Det er ingen hemmelighed, at et kunstgalleris omsætning for en stor del ikke hidrører fra dets udstillinger, men fra de udsmykningsopgaver, man tid efter anden bliver udset til, såvel fra privat side, fra erhvervslivet som fra amter, kommuner og anden offentlig virksomhed.

Således også for Langhoff, som gennem hele perioden blev benyttet og rådspurgt i forbindelse med sådanne opgaver. Indenfor den sidste kategori kan først og fremmest nævnes Koldings nye sygehus på Skovvangen, hvor såvel Langhoff som Feldballe, nogenlunde fifty/fifty, udsmykkede de store gangarealer, større lokaler og sengeafdelinger. En betragtelig stor

opgave, som for Langhoffs vedkommende efterfulgtes af tilsvarende opgaver bl.a. for Haderslev Sygehus, gigtsanatoriet i Sønderborg og for det nyopførte rådhus i Billund.

Af privat virksomhed, som benyttede sig af Langhoffs ekspertise kan nævnes Danish Crown, Lego, Nordisk Solar og Skagen Fiskeindustri samt, hvad der er synligt for enhver, en opgave for Kolding Exportslagteri A/S, hvor brødrene Hesseldal i 1976 sammen med Langhoff fik Henning Damgaard-Sørensen til at udføre et farverelief på facaden. Abstrakt i formsproget, med anelse af en tyr i fuld fart.

En helt særlig form for offentlig udsmykning bør omtales, idet begrebet Koldingplakaten opstod på initiativ af borgmester Bent Rasmussen, som bad Kolding Træf om at sørge for en årlig plakat, der skulle medvirke til at gøre byen synlig. Aage Langhoff blev kontak- tet og kort efter – i 1978 – var første plakat trykt med Karl Aage Riget som kunstner.

Denne plakat og de næstfølgende gav anledning til en lille udstilling af såvel plakat som af samme motiv udført med original grafik og signeret. Også næste års plakat – Kai Führer – stod Langhoff for, men i årene fremover skiftedes de to gallerier, Feldballe og Langhoff, til at levere forslag til Kolding Træf. Disse plakater tjente deres formål, ja de blev vel en slags samlerobjekt, og i hele rækken op til nu (22 årgange) er der mange festlige og smukke stykker, som har været med til at visualisere byen. Kolding Træfs virke her er op- høret, de to gallerier ligeså, men plakaten kommer stadig, nu i Kolding Turistforenings regi.

Fra galleriet i 1981 kan fremhæves, at det var lykkedes at få kontakt til en københavnsk

personlighed, det glade menneske, tegneren og livsnyderen Hans Bendix, der villigt stillede op i galleriet med en række tegninger og skitser. Især tuschtegninger, ikke mindst af unge, graciøse kvinder og da især ballettens dansere. Bendix havde udbygget udvalget med en serie små tegninger, af ham benævnt "Romerske Termer". Tegneren havde nylig været i Rom og havde forliebt sig i gadebilleder med disse gamle romerske badeanstalters ruiner. Ved åbningen var Bendix selv til stede, veloplagt causerede han om billederne. Særlig livfuldt, omend nok så meget om sig selv som om de ophængte værker. Blandt de mødte var der imidlertid én, som var godt kendt i Rom og derfor gjorde Bendix opmærksom på, at der overhovedet ikke foran en af termerne var en yppig skulptur af en vidunderlig, smuk og upåklædt ung pige, sådan som det fremgik af flere af de små skitser. Åh nej, svarede tegneren med brillerne oppe i sølvmanken, men hun er sgu' da pæn, som hun står der!!

Et par år efter denne udstilling fik Løveapoteket udført illustrerede receptkuverter i anledning af sit 400-års jubilæum. Langhoff tog sig af opgaven, og Helge Ernst udførte den på grundlag af en serie olie-billeder. Såvel disse billeder, skitser til kuverterne som det færdige resultat blev så vist i galleriet.

Men ellers var aktiviteten efterhånden noget mere dæmpet end i de første år i 70'erne. Samtidig nok så domineret af galleriets faste stab. Arne L. Hansen, Karl Åge Riget og Helge Ernst er nævnt. Et par nyere tilkomne var Hjorth Nielsen og Finn Mickelborg, som jeg husker for en glimrende udstilling i 1987.

Denne lidt kalejdoskopiske gennemgang

kan passende slutte med omtale af et specielt arrangement. I 1986 vistes B. & O.'s samlede design. På podier og på gulv, hvor udvalgte arbejder fra skufferne, afstemt til genstandene, fyldte væggene. Godt nok.

Og sådan forløb det i 80'erne, støt og roligt. Indtil en dag i januar 89, hvor Banegårdspladsen blev forvandlet til byggeplads. Der var tale om en gennemgribende reovering og planlægning efter projekt af arkitekt Peter L. Stephensen, København. I denne artikel skal ikke vurderes om denne omvæltning, ikke et ord om det funktionelle, knapt heller om æstetikken. Arbejdet medførte, at man kun med stort besvær kunne mase sig frem til galleriets dør i lang tid. Dog skal to ting berøres. Det ene var, at Chresten Berg blev frataget sin sokkel og flyttet ned på gadeplanet. Det andet, at byrummet her blev belemret med en aldeles unødigt og på stedet upassende mammutskulptur af Poul Isbak. Stenklump på stenklump står den der, som om den vil forhindre folk i at gå på posthus. Men Koldinglæreren, folketingsmedlemmet og partilederen Chresten Berg – ham kunne man ikke knægte. Han kom senere op på soklen og til værdighed påny.

Videre efter denne lille parentes om skulpturelle udtryksformer, trekvart år skulle forløbe, inden galleriet kunne markere hverdag påny med en udstilling, hvor Langhoff i glæde over den ny plads satte en større figur op af Karl Åge Riget udenfor til at sige goddag. Den blev forresten købt af Kolding Kommune, af borgmester Per Bødker Andersen, efter at han havde åbnet udstillingen og sagt: "undskyld, at vi har rodet -".

Men der skulle ikke gå mange år, førend Langhoff atter fik problemer. Denne gang i sommeren 1992, hvor lejemålet hos Slotsmøllen blev opsagt. Rettere sagt, bryggeriet gjorde opmærksom på, at de selv fik brug for det bagareal, hvorpå kontor og lagerrummet lå. Og uden disse kunne galleriet ikke fungere. Langhoff måtte se sig om efter et andet og velegnet sted for sin virksomhed.

Et halvt årstid senere, i januar 1993, genåbnede Galleri Langhoff i sine nye lokaler på Søndertorv i Kgl. Brands bygning. Her var et pænt, omend mindre lokale med glaspartier ud mod torvet. Det nødvendige arbejdsbord med skrivemaskine og telefon måtte nu stå fremme bagest i lokalets hjørne, et lille bagrum gav kun plads til en smule lagerplads og toilet. Ellers blev lokalerne istandsat funktionelt og pænt og indrettet med hjælp fra Bent Gabrielsen. En helt ny, loftsophængt særbelysning (stilbare halogen-spots) ofrede man på foretagedet, og så blev det bare til 4 udstil-

Facaden på galleriet på Sdr. Torv 1993.

Fra galleriets første udstilling på Sdr. Torv.

linger i løbet af vinter/forår 1993. Billeder, keramik og nu også glaskunst, som var blevet et nyt emne for galleriet. Tilsyneladende var hverdagsrytmen fundet påny. Indtil 12. juni 1993, hvor Aage Langhoff pludselig og uden ringeste forvarsel døde, 68 år gammel.

Det ændrede med et slag grundlaget for galleriets fortsatte virke. Udstillingen, som var på det tidspunkt, forblev, og det lykkedes Mip Langhoff, støttet af Kühn, at holde galleriet åbent sommeren igennem. Et par timer dagligt og ellers efter aftale. September kom, Lars Bo udstillede en sidste gang, hjalp med at fylde lokalet med raderinger. Men det var kun en stakket frist. Mip Langhoff så ingen mulighed for alene at fortsætte galleridriften som den hidtil havde været betinget af to menneskers fulde indsats, somme tider endda mere end det.

Med støtte og gode råd af Finn Lynggaard – keramikeren og glasmageren – fik galleriet udpeget to danske, talentfulde glaskunstnere,

Micha Karlslund og Steffen Dam. Med disse to kunne Galleri Langhoff så åbne for en sidste udstilling den 2. oktober 1993. En fyldig og udmærket fremvisning af unikaglas med god omtale i pressen, hvor der redegjordes for de to udstilleres tilknytning til Glasmuseet i Ebeltoft og deres øvrige repræsentation herhjemme og i udlandet. På alle måder et smukt og værdigt punktum for de 19 års galleriliv. Alt blev solgt. Og i indbydelsen kunne Mip Langhoff takke et stort, interesseret og trofast publikum gennem de mange år.

Ejendommeligt nok skulle Jakob Feldballe samme år, i december, dreje sin nøgle om med en lille uindpakket bemærkning om, at de galleribesøgende, den samme lille flok, som var de Tordenskjolds soldater, nok var billedinteresserede, men ikke så købedygtige, at der var økonomisk grundlag for et kunstgalleri. Og sådan er det indenfor dette erhverv. Med udgangen af 1993 var der pludselig ingen gallerivirksomhed i Kolding.

Derfor påskønnelsesværdigt, at der siden og til i dag alligevel er liv i denne branche. Såvel Elise Toft i Låsbygade som Galleri Pagter i Adelgade forsøger at holde fanen højt, og det skal de have ros for.